PHONETIC CHANGES IN SPOKEN DIALECTAL ROMANIAN: ASSIMILATION AND DISSIMILATION

Sorin Guia

Prof., PhD, „Alexandru Ioan Cuza" University of Iaşi

Abstract: Phonetic changes happen constantly, in regional pronunciation and in non-institutionalized spaces, because language means, among other things, sound matter in continuous movement. In this article, we present, in a systematic form, several aspects related to assimilation and dissimilation in the spoken Romanian dialect, offering a series of examples collected through direct investigation in the Romanian dialectal space.

Keywords: phonetic changes, spoken Romanian, assimilation, dissimilation, coarticulation

Sunetele, ca realitate materială a limbii, nu sînt folosite independent, ci intră în relaţie de interdependenţă unele cu altele, articularea lor în cuvînt sau într-un enunţ nefăcîndu-se izolat. Întrucît principala tendinţă în rostirea sunetelor este de a articula cu economie de mişcări, eliminîndu-le pe cele inutile[1], organele articulatorii acţionează asupra sunetelor implicate în context în aşa fel încît acestea îşi pot pierde din însuşirile lor, anticipînd articulaţiile următoare şi neutralizînd mişcările articulatorii incompatibile cu întregul astfel rezultat[2].

Ca sistem coerent structurat, limba exclude, prin coarticulaţie, apariţia unor sunete, implicînd uneori doar sunete aflate în relaţie de compatibilitate, creîndu-se astfel o armonizare a contextelor. Articulaţia fiecărui sunet în parte este condiţionată de articulaţia întregului, coarticulaţia fiind o realitate născută din tendinţa de a rosti sunetele cu maximum de economie de mişcări articulatorii.

Asimilaţia este un fenomen fonetic foarte răspîndit, prin care se desemnează schimbarea uneia sau a mai multora dintre caracteristicile articulatorii ale unui sunet sub influenţa altui sunet asemănător, aflat în vecinătate[3]. Esenţa fenomenului este lupta dintre articulaţii în cadrul tendinţei de echilibrare a contextului. Fenomenul constă în adaptarea unui sunet aflat într-o poziţie slabă la un sunet aflat într-o poziţie tare. Există diferite tipuri de clasificări, conform unor criterii din care decurg felurite denumiri pentru aspectele fenomenului în discuţie.

În funcţie de măsura sau gradul în care un sunet îşi extinde o trăsătură articulatorie asupra altuia şi după numărul trăsăturilor modificate, distingem între asimilația parțială și asimilația totală.

Asimilaţia parţială (acomodarea) priveşte modificarea uneia sau cel mult a două dintre caracteristicile fonetice ale unui sunet, sub influenţa altui sunet aflat în proximitate imediată: *nm* > ***m****m*: *înmulţi* > *î****m****ulţi*; *fn* > ***m****n*: *bufni*> *bu****m****ni*; *vn* > ***m****n*: *pivniţă* > *pi****m****niţă* (asimilaţii care au în vedere transformarea labiodentalelor *f* şi *v* într-un sunet tot labial, dar care primeşte,

[1] În acest sens, amintim teoria lui André Martinet, susţinută în lucrarea *Économie des changements phonétiques*, Berne, 1955, care discută despre principiul economiei în limbă, despre necesităţile comunicative şi expresive ale omului şi tendinţa sa de a reduce la minimum activitatea sa fizică sau mentală.
[2] Vezi Alexanru Gafton, *Elemente de istoria limbii române*, Editura Restitutio, Iaşi, 2001, p. 12-13.
[3] Cf. *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, 2005, p. 75.

sub influenţa sunetului următor, caracter nazal); *coşciug* > *cuşciug* (asimilaţia vocalică regresivă nu are în vedere pierderea labialităţii sunetului supus schimbării, ci doar închiderea acestuia, sub influenţa lui *u* din silaba următoare).

Numită şi *acomodare*, acest tip de asimilaţie are un caracter individual, doar în cîteva situaţii impunîndu-se în limba literară: *s* din prefixele *des-* şi *răs-*, devine *z* în vecinătatea unei consoane sonore sau a unei vocale (*dezmembra, răzbate, dezagrea, dezumfla*), iar *n* din prefixul *în-*, înainte de labială, devine *m* (*îmbolnăvi, îmbrăca, împăduri, împuţina, împărţi, bomboană* - deşi etimonul este cu *n*); în vorbirea populară, apare frecvent asimilarea de tipul *i* > *e* (*belet, derector, frezer, bebelou*).

În acest sens, vorbim de *acomodare a vocii*, a unei afonice la o fonică (*zmalţ* pentru *smalţ, ştambilă* pentru *ştampilă, manjetă* pentru *manşetă*; a unei fonice la afonică – *opservaţie* pentru *observaţie, sup pod, ecsemplu* pentru *exemplu, molifkă - v* etimologic, din sl. *molitva*, se afonizează datorită contextului fonetic, schimbînd locul cu cel al consoanei dentale surde *t*, aflată în imediata vecinătate); *acomodare a locului de articulare*, mai ales în situaţii de vecinătate cu sunetul care favorizează modificarea locului de articulare (*manem↑vră* pentru *manevră* – epenteza labiodentalei *m↑* este favorizată de labiodentala *v*; *am↑ventişti* pentru *adventişti* – epenteza labiodentalei *m↑* este influenţată de locul de articulare al consoanei următoare).

Asimilaţia totală reprezintă schimbarea tuturor caracteristicilor fonetice ale unui sunet: *ă* > *i*: *richită* pentru *răchită* (asimilaţia are ca efect atît modificarea locului de articulare a vocalei supusă schimbării (din posterioară nelabială în palatală), cît şi modificarea aperturii (devenind vocală închisă), ambele transformări fiind influenţate de sunetul palatal din silaba următoare; *ă* > u: *nimurui* pentru *nimănui* (posterioara nelabială îşi modifică atît apertura, cît şi locul de articulare, sub influenţa posterioarei labiale *u* din silaba următoare).

În funcţie de sunetele implicate în asimilaţie, distingem între *asimilaţie vocalică* (*locomie* pentru *lăcomie, derector* pentru *director, căntăresc* pentru *cîntăresc, cuptuşít* pentru *căptuşít, dimiĝană* pentru *damigeană, îndămînă* pentru *îndemînă, zúu≈ă* pentru *zîu≈ă* – forma de la care porneşte asimilarea prin rotunjirea posterioarei nelabiale este specifică ariei nordice a dacoromânei şi este datorată durificării lui *z*), *asimilaţie consonantică* (*altilerie* pentru *artilerie, aglicultură* pentru *agricultură, deşiş* pentru *desiş, marmaladă* pentru *marmeladă, şuşea* pentru *şosea, poptit* pentru *poftit, sosetă* pentru *şosetă, ĝeĝetár* pentru *deĝetár, poptă* pentru *poftă, cuptuşit* pentru *căptuşit, ţupţuu≈ără* pentru *subţioară*) şi *asimilaţie mixtă* între vocale şi consoane*: fomeie* pentru *femeie, focut* pentru *făcut, pu≈omînt* pentru *pămînt, popuşoi* pentru *păpuşoi* (atît vocala palatală, cît şi velara nelabială, devin posterioare labiale, influenţate de caracterul labial al consoanelor din iniţială absolută).

În funcţie de distanţa dintre sunetele implicate avem *asimilaţie în contact* (*nb*>*mb* – *îmbuna*; *vn*>*mn*: *pivniţă*>*pimniţă*; în raport cu poziţia sunetului asimilat faţă de sunetul modificator, asimilarea în contact mai este numită, uneori, şi *acomodare*; o serie de asimilaţii consonantice în contact - *dujmán, jmék'er, mojne≈ág, zlab, zlănínă, búvniţă, sose≈á, sosétă*[4] sînt legate de contextul fonetic, care impune sonorizarea sau afonizarea unui sunet) şi *asimilaţie la distanţă* (*ascusit* pentru *ascuţit, mănunt* > *mărunt* - se realizează trecerea de la lichida vibrantă *r* la nazala *n*). În raport cu poziţia sunetului asimilat faţă de sunetul modificator, asimilarea la distanţă mai este numită, uneori, şi *anticipare*.

După sensul în care fenomenul se petrece, din perspectiva poziţiei sunetului inductor faţă de iniţiala cuvîntului avem *asimilaţie progresivă* – sunetul supus schimbării se află după sunetul modificator: *seperat* pentru *separat, lopoţăli* pentru *lopăţăli, amigdalidă* pentru *amigdalită, ţinţirim* pentru *ţintirim, cârcâf* pentru *cârşâf, volontir* pentru *volintir* (→) şi

[4] Este vorba de sonorizarea sau afonizarea consoanei aflată în vecinătatea unei consoane opuse din punctul de vedere al sonorităţii, dar şi de asimilarea regresivă la distanţă, în cazul ultimelor două exemple.

asimilaţie regresivă – sunetul supus schimbării se află înaintea sunetului modificator: *b**e**let* pentru *bilet, d**i**migână* pentru *damigeană, r**i**ĝiment* pentru *regiment, r**o**coros* pentru *răcoros, n**o**mol* pentru *năмol, mî**n**înţă̆l* pentru *mărunţel, pere**r**ină* pentru *pelerină*; *pî**r**cu**r**i* pentru *pîlcuri, s**os**etă* pentru *şosetă, **b**u≈olobu≈óc* pentru *pu≈olobu≈óc, **b**agabond* pentru *vagabond, pi≈eliĉilínă* pentru *peniĉilínă, muşî**n**ói≈* pentru *muşurói≈, me**n**ancólic* pentru *melancólic* (←).

Multe dintre tipurile de asimilaţie se întîlnesc în evoluţia formelor de la latină la română: lat. *scabiam* > rom. *zgaibă*; lat. *nubilum* > **n**ue**ru* > *n**uă**r* (în această fază a evoluţiei, contactul dintre posterioara labială *u* şi palatala *e* nu este tolerabil şi se produce velarizarea vocalei *e*) > în aria nordică *n**ou**r* (asimilaţia are ca obiect, de această dată, conferirea trăsăturii *+ labialitate* vocalei de după *u*, modificare care se petrece cu preţul unei redirecţionări în ceea ce priveşte gradul de deschidere al vocalei *u*, care se deschide la *o*) > aria sudică *n**oo**r* > *nor* (intervine echilibrarea în ceea ce priveşte deschiderea vocalelor posterioare labiale şi apoi contragerea vocalelor identice); la fel şi în cazul latinescului *cubitus* >**coetu* > **c**oă**tu* > c**oo**tu* > *cot(u)*; lat. *familia* > v. rom. *f**ă**meie* > *f**e**meie* (atît prezenţa unei consoane labiodentale la iniţiala cuvîntului, cît şi succesiunea unor elemente vocalice palatale în ultima parte a cuvîntului, au determinat develarizarea elementului vocalic posterior). Menţionăm şi forma *cetesc*, creată prin asimilaţie vocalică regresivă, formă veche, specifică ariei nordice a dacoromânei, care poate fi considerată arhaism (apare şi în multe puncte din Oltenia).

O situaţie aparte este întîlnită în exemple precum *bocatári⁄*pentru *bucătár, coráj* pentru *curáj, corát* pentru *curát, frontáş* pentru *fruntáş*, unde deschiderea lui *u* este influenţată de acţiunea asimilatoare a vocalei *a* sub accent, din silaba următoare.

Exemplele pe care le vom oferi mai departe sînt selectate dintr-un corpus de texte dialectale editat de subsematul, care apare în volumul *Dialectologie română. Studii și corpus de texte*, aparut la Iași, în 2014, corpus care conține material lingvistic cules în peste 60 de puncte de anchetă din dacoromână:

• asimilaţii consonantice progresive: *lámbâ* (BT, Păltiniş, 3), asimilaţie consonantică progresivă în contact, sonorizarea lui *p* fiind influenţată de sonoritatea bilabialei nazale; *spúlpirizatâ* „spulberizată” (NT, Agapia, 1), afonizarea bilabialei *b* are loc prin asimilaţie consonantică progresivă; *vîɘrvu* (SV, Crucea, 1; SV, Mihoveni, 4; VS, Micleşti, 3); *ţînţîrim* (SV, Mănăstirea Humorului);

• asimilaţii consonantice regresive: *corindătórii≈* (SM, Odoreu, 6), asimilaţie consonantică regresivă la distanţă; *s⇓us⇓ít* (SV, Frătăuţii Noi, 2), sâ *ŝuŝésc* (VS, Vutcani, 1) - asimilaţie consonantică regresivă la distanţă; *su≈osi≈étį* (VS, Vetrişoaia, 4), asimilaţie consonantică regresivă la distanţă; *mînînţă̆lį* (BT, Coţuşca, 5) – prin asimilarea lichidei vibrante la nazală; *ŝurŝéli* (SV, Vicovu de Jos) - la întrebarea *Cum le spui la bucăţile mici care sar din lemn cînd le tai cu toporul?* doar un singur subiect din nouă, b, 65 de ani, pronunţă s*urŝéli*;

• asimilaţii mixte: *pomîɘɘɘɘnt* (SV, Straja, 6); vocala posterioară nelabială *ă* se rotunjeşte, urmare a asimilării progresive mixte în contact, impusă de pronunţarea rotunjită a consoanei bilabiale *p*; vezi şi *pu≈omíńt* (SV, Vicovu de Sus, 1, 6; SV, Frătăuţii Noi, 2)

• asimilaţii vocalice regresive: *ru≈ocu≈orés̨ti□* (GL, Matca, 4); sâ sâ *rocori≈áscâ* (NT, Teţcani, 2); *boo̯utúrâ* (GL, Matca, 9), asimilaţie vocalică regresivă, ce se manifestă prin rotunjirea posterioarei nelabiale *ă*; *academec⇓án* (SV, Straja, 6); *besé□rică* (BN, Ilva, 5, 7); *tătă* pentru *tó□tă*, cu diftongul redus la *ó□* (BC, Filipeşti, 4); *merodénii≈* (SV, Mănăstirea Humorului, f, 72 de ani); *colórį̆lį, preĉepút* (AB, Gîrda de Sus, f, 79 de ani), *îŋcún⇑jur* (AB, Gîrda de Sus, f, 76 de ani). Prin asimilaţie vocalică regresivă, *ă* protonic se deschide la *a* (în graiurile din nordul Moldovei, dar şi în graiurile crişene): *primavára* (BT, Păltiniş, 2), *maráru, zapádâ* (IS, Ursăreşti, 1), *malái≈* (IS, Vînători, 2; SV, Liteni, 5), *casatorít, cau≈utáţ* (NT, Farcaşa, 4), *aratát* (NT, Sagna, 3), *galiátâ* (NT, Sagna, 4), *camáşâ* (NT, Tazlău, 2; SV, Fîntîna Mare, 2), *caldári□*(NT, Bălţăteşti, 3), *ramás* (NT, Ruginoasa, 2), *pacát* (NT, Borleşti, 4), *sapát*

(BC, Vîlcele, 1), *saráș* (BT, Păltiniș, 3), *camárâ* (SV, Crucea, 2), *rabdári* (SV, Boroaia, 2), *vatamáţi⁄* (SV, Liteni, 2), *varátic* (SV, Broşteni, 4).

În forme regionale ca *tăt* (AB, Vinţu, 2; AB, Căpîlna de Jos, 3, 5; BC, Filipeşti, 2; BN, Ilva Mare, 4; BT, Coţuşca, 2; BT, Lozna, 3; BT, Păltiniş, 5; BT, Vorona, 2; BT, Prisacani, 2; SV, Broşteni, 1; VS, Micleşti, 3) şi *tătă* (NT, Tazlău, 3; NT, Bălţăteşti, 1), pentru *tot* şi *toată* din pronunţarea standard, *o* şi *oa* şi-au pierdut rotunjimea sub influenţa posterioarei nelabiale *ă* de la sfîrşitul formei de feminin, fenomen extins şi la masculin printr-un proces de uniformizare. Prin urmare, *ă* din *tătă* se datorează unei asimilări vocalice regresive, în timp ce *ă* din *tăt* unei analogii[5].

Disimilaţia este fenomenul fonetic prin care un sunet se modifică sub influenţa unui sunet vecin, pentru a se diferenţia de acesta. În cazul în care sunetele sînt identice sau foarte asemănătoare, tendinţa spre economie cere înlăturarea efortului de a repeta succesiuni de sunete identice.

În funcţie de numărul trăsăturilor fonetice care se pierd în această modificare, distingem între *disimilaţia parţială*, ce implică pierderea uneia sau cel mult a două trăsături ale sunetului supus schimbării: *urcior* > *u**l**cior*, *scormoni* > *scormo**l**i*, *Ruxandra* > ***L**uxandra* (în acest caz, pentru evitarea repetării vibrantei *r*, deşi se păstrează cel de-al doilea *r*, intervine modificarea articulaţiei primei lichide, caz în care articulaţia devine mai comodă) și *disimilaţia totală*, ce constă în pierderea tuturor caracteristicilor sunetului supus schimbării şi determină eliminarea lui din cuvînt: *rec**r**ut* > *recut*, *şind**r**ilă* > *şindilă*, *Ruxand**r**a* > *Ruxanda*, *fereastă* pentru *fereastră* (în acest caz, pentru evitarea repetării vibrantei *r*, soluţia a fost eliminarea totală a celui de-al doilea *r*), *obroc* pentru *ob**o**roc*, *Costantin* pentru *Co**n**stantin*, *cocentrat* pentru *co**n**centrat*, *dimesiuni* pentru *dime**n**siuni*. Disimilaţia completă a lui *r* şi *n* se produce, de regulă, cînd acestea se află în anumite grupuri, fenomenul putînd fi pus pe seama tendinţei generale de reducere a grupurilor consonantice[6].

În funcţie de natura sunetelor care se influenţează, distingem între *disimilaţie vocalică* (*c**u**con*/*c**u**coană* pentru *cocon/cocoană*, *d**î**mineaţă* pentru *dimineaţă*, *oc**ă**li* pentru *ocoli*, *împod**u**bit* pentru *împodobit*; *busîioc* pentru *busuioc*, *muşînoi* pentru *muşuroi*, *cucoş* pentru *cocoş*, *nemnica* pentru *nimnica*, *ţandără* pentru *ţandură*, *păstr**o**v* pentru *păstrăv*, *tel**i**gramă* pentru *telegramă*) și *disimilaţie consonantică* (*pintre* pentru *p**r**intre*, *ăstălan**t*** pentru *ăstălalt*, *alan**t**ăieri* pentru *alaltăieri*, *co**l**idor* pentru *coridor*, *brăţa**l**ă* pentru *brăţară*, *scormo**l**it* pentru *scormonit*, *gărgă**l**íţă* pentru *gărgăríţă*, *rozma**l**in* pentru *rozmarin*; în partea de vest a Munteniei şi în Oltenia de sud întîlnim forme disimilate precum: ***l**ume* „nume”, ***l**umără* „numără”, ***l**umeşte* „numeşte”, ***l**inge* „ninge”, *propietar* „proprietar”, *propiu* „propriu”).

În funcţie de distanţa dintre sunetele implicate, distingem *disimilaţia în contact* (***pr**in* > *pin*) și *disimilaţia la distanţă* (*nimă**r**úi* pentru *nimănui* (numărul mare de nazale este compensat prin înlocuirea lui *n* cu *r*), *fereastă* pentru *fe**r**east**r**ă*, *G**l**igo**r**e* pentru *Grigore*).

În raport cu direcţia influenţei, distingem între:

• *disimilaţia progresivă*: *doct**u**r* pentru *doctor*; *nur**ă**ri⁄* pentru *nurori⁄* (prin disimilaţie vocalică progresivă, se anulează rotunjimea vocalei *o*, care devine posterioară nelabială); *fereastă* pentru *fereast**r**ă* (disimilaţie consonantică progresivă totală, manifestată prin pierderea celei de-a doua lichide vibrante; *plá**c**umă* pentru *plápumă*, *(a)mu≈or**n**ăi≈í* pentru *(a) mu≈ormăi≈í*, *co**t**lít* pentru *coclít* (→);

• *disimilaţie regresivă*: *pintre* pentru *p**r**int**r**e*, *Gligore* pentru *G**r**igo**r**e*, *co**l**idor* pentru *coridor*, *şti≈elgári⁄* pentru *ştergár*, *sa**l**amură* pentru *saramură*, *cr**é**□ştiļ* pentru *cleştele* (←).

[5] Vezi Ion Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii romîne*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961, p. 182.
[6] Vezi Stelian Dumistrăcel, *Influenţa limbii literare asupra graiurilor dacoromâne*. *Fonetica neologismului*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978, p. 269.

Tipuri de disimilaţie întîlnim în evoluţia formelor de la latină la română: lat. *ceresium* > *rom. cereş* > cireş; lat. *directus* > v. rom. *derept* > *dirept* > *drept*; lat. *urceolum* > rom. *urcior* > *urcior*; lat. *per extra* > rom. *preste* > *peste*; lat. *fratrem* > rom. *frate,* lat. *rostrum* > rom. *rost*. Din forma veche românească *mănunt*, răspîndită astăzi dialectal, primul *n* s-a transformat în *r*, prin disimilaţie consonantică regresivă: *mărunt*.

Prezentăm și cîteva exemple de disimilări întîlnite în corpusul de texte menționat mai sus:

• disimilaţii consonantice progresive: *almíntrene≈a* (AB, Căpîlna, 2), disimilaţie consonantică progresivă la distanţă; *aŝilánţ* (BT, Păltiniş, 3); *ŝalánt*; *ŝilánţ* (BT, Păltiniş, 5; GL, Matca, 6); *ăşti≈alánţi⁄* (HN, Petrila, 3); *ŝalalántį* (NT, Agapia, 1); *ŝálanti□* (VS, Mărăşeşti, 2), *ŝé□lantâ* (VS, Vetrișoaia, 2); *i≈este≈alánti□* (BT, Talpa, 1); *lao≈lántâ* (BT, Talpa, 1); *ŝalátâ* „cealaltă" (SV, Pîrteştii de Sus, 2): căderea lichidei laterale este cauzată de disimilaţia totală a celui de-al doilea *l*; *plácumi□* (SV, Vicovu de Sus, 6); *saramúlâ* (SV, Fîntîna Mare, 1): disimilaţie consonantică progresivă la distanţă; *pru̯osu̯ób* (NT, Tazlău, 1): sonorizarea consoanei bilabiale surde în poziţie finală s-a produs prin disimilaţie consonantică progresivă la distanţă; *împĉelicá* pentru *împĉéd'icá* (SV, Mănăstirea Humorului);

• disimilaţii consonantice regresive: du̯óctu̯or *vi̯eți̯elinár* (BT, Păltiniş, 3): disimilaţie consonantică regresivă la distanţă;

• disimilaţii vocalice regresive: *bîliu≈ón* (GL, Matca 5); să *nimăr̥eáscă* (HN, Dealul Babii, 4): disimilaţie vocalică regresivă, care conduce la velarizarea vocalei *e*;

• disimilaţii vocalice progresive: *pintrijắl* "pătrunjel" (BT, Vorona, 2; IS, Ursăreşti, 1): durificarea lui *j* (specifică ariei nordice a dacoromânei), care determină velarizarea vocalei *e* la *ă*, poate fi cauza disimilării lui *ă* din prima silabă.

Modificările fonetice nu au rol fonologic şi nu afectează în esenţă comunicarea, putînd fi, uneori, indicatori stilistici. Cuvintele modificate fonetic comunică acelaşi mesaj ca şi cuvintele nesupuse acestor procese. De aceea, în unele cazuri, cuvintele modificate fonetic s-au impus în limba literară, în defavoarea normelor etimologice. Dacă aceste modificări se generalizează, ele devin literare şi se impun ca forme corecte, în lipsa normei literare. După ivirea variantei culte (după constituirea normelor fonetice unice ale limbii literare), formele noi, cu modificări fonetice, au foarte puţine şanse să se impună. Cu toate acestea, modificările fonetice se petrec necontenit, în limba populară şi în spaţiile neinstituţionalizate, pentru că limba înseamnă, între altele, materie sonoră în continuă mişcare.

BIBLIOGRAPHY

Avram, Mioara, Balacciu-Matei, Jana, Fischer, I., Gheţie, Ion, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Peţan, Aurora, Sala, Marius (coord.), Şerbănescu, Andra, Theodorescu, Mirela, Toma, Ion, Tomescu, Domniţa. Vasiliu, Laura, Vintilă-Rădulescu, Ioana, Zafiu, Rodica, *Enciclopedia limbii române*, Editura Univers enciclopedic, Bucureşti, 2001

Bidu-Vrânceanu, Angela, Călăraşu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, Mancaş, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Ed. a 2-a, Editura Nemira, Bucureşti, 2005

Coteanu, Ion, *Elemente de dialectologie a limbii romîne*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1961

Ducrot, Oswald, Schaeffer, Jean-Marie, *Noul dicţionar enciclopedic al ştiinţelor limbajului*, Editura Babel, Bucureşti, 1996

Dumistrăcel, Stelian, *Influenţa limbii literare asupra graiurilor dacoromâne*. *Fonetica neologismului*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978

Gafton, Alexandru, *Elemente de istoria limbii române*, Editura Restitutio, Iaşi, 2001

Guia, Sorin, *Dialectologie română. Studii şi corpus de texte*, Editura Vasiliana' 98, Iaşi, 2014

Martinet, André, *Économie des changements phonétiques*, Berne, 1955